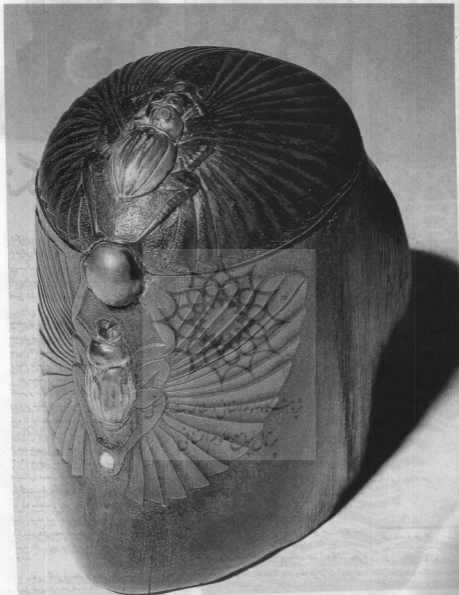

از هوروس تا آیدا

نوشته منا زعلوک

چون در آثار هنری مربوط به این جریان نیز اندیشه‌سازگرمی و دغدغه جهان دیگر و رجحان دادن به چهره‌های زنانه احساس می‌شود.

اروپا مصر را کشف کرد ولی مصر نیز به کشف اروپا نائل شد. محمدعلی پاشا (۱۸۶۴ - ۱۷۶۹) رهبر اصلاح‌طلب و بشعرواز مصر که خواهان مدرن کردن کشور بود دانشجویان، متفکران و پژوهشگران مصری را به تحصیل و مطالعه در فرانسه تشویق می‌کرد. مصریان از آن دوران شیفته اروپا شدند. در نیمه دوم قرن نوزدهم، بسیاری از افراد طبقات بالای مصر شیوه زندگی خود را از اروپاییان اقتباس می‌کردند. اپرای قاهره که به دستور خدیو اسماعیل پنا شد نسخه کوچکی اسکالای میلان است. برای مراسم گشایش آن که با گشایش کانال سوئز همزمان بود اپرای آپرا را به ورده سفارش دادند. این اپرا درباره فراتعه بود. می‌بینم که در آن دوران مصریان نیز مانند اروپاییان سعی داشتند منابع الهام خود را در خارج از وطنشان بیابند.

وقتی در حدود سال ۱۹۰۰ هنرمندان، معماران و روشنفکران اروپایی به مصر سرارزید شدند، در میان مصریان مرفه بسیار بودند کسانی که به اروپا چشم دوخته بودند. در این دوران، سبک جدید معماری که از هنر نو ملهم بود رفته‌رفته جایگزین معماری سنتی دوران فاطمیان می‌شد. در دگوراسیون داخلی خانه‌ها و بناهای عمومی از نقشه‌های پیچتراتی شده انسان و گیاهان به هم پیچیده به وفور استفاده می‌شد و این با شیوه معماری دوران قبل که در آن تزیینات کم به کار می‌رفت به کلی تضاد داشت. البته این معماری به نوبه خود بر تزیینات سقفی هنر نو تأثیر نهاده و بدو ایکی از منابع الهام آن بوده است.

در میان پادمانهای اصلی این دوران باید مهمانسرای سبیل اسکندریه و مهمانسرای کاسوپولین قاهره و چاپخانه گروبی را که مهاجران سوئیس آن را بنا کرده بودند نام ببریم. مسلماً پژوهشهای بیشتر امکان کشف شواهد دیگری را در مورد این سبک که در جنگل آسمانخراشهای قاهره جدید گم شده به ما خواهد داد.

در میان ساختمانهایی که هر روز مانند قارچ در قاهره سرسبز می‌آورند، هنوز چند بنای ملهم از اصول هنر نو باقی است. این پادمانها، ملحق در زمان، سابقین قرون وسطا تا دوران جدید در نوسان اند و از پیوندهای فرهنگی پیچیده‌ای حکایت دارند که اروپای قرن نوزده را به مصر می‌پیوست.

هنر نو جنبشی التفاتمل بود به این معنا که طرفدارانش منبع الهام خود را در خارج از اروپا می‌جستند و در این راه پیرو سنتی بودند که از قرن هجده با هنرمندان باروک که به نقشه‌های شرقی علاقه داشتند آغاز شده بود. در قرن نوزدهم، انقلابات اقتصادی، تکنیکی و سیاسی، رشد سطوحات مردمی، استفاده فزاینده از عکاسی و تلگراف و بسیاری از اختراعات دیگر در زمینه ارتباطات و حمل و نقل باعث شد که انتقال افکار، فرمها و اکتشافات از کنووری به کشور دیگر سرعت بگیرد. انتشار کتابهای راهنما، سفرنامهها و مجلات مصر که کسبکاری اروپاییان را نسبت به کشورها و اقدام دوردست برمی‌انگیخت چندین برابر شد. در پایان قرن نوزدهم هنر نو بازناب این علاقه توجه شد. از این رو در میان تأثیر افکار و هنرهای اقوام مختلف در آن ما می‌توانیم تأثیر غیر مستقیم و ظریف مصر باستان را باز یابیم.

درواقع لشکر کشی ناپلئون بوتاپارت در سال ۱۷۹۹ به مصر زمینه تأثیر هنر مصر باستان را در هنر نو فراهم آورده است. چون حدود یکصد و بیست دانشور همراه امپراتور آینده فرانسه به مصر رفتند تا به مطالعه و فهرست برداری از آثار باستانی آن بپردازند. نتیجه پژوهشهای این عده در سال ۱۸۰۹ در چند جلد کتاب فلور که مزیّن به تصاویر فراوان بود انتشار یافت و موجب شد که نقشه‌های مصری در معماری، هنرها و دگوراسیون رواج یابد.

در اواخر قرن نوزده، تأثیر هنرها و اسطوره‌های مصر باستان در هنرمندان و اندیشمندان متعدد اروپایی رفته‌رفته بروز کرد. اینان سعی داشتند جامعه‌ای را که به عقیده آنان بسیار مادی‌گرا شده بود به سوی معنویت هدایت کنند. جهان‌روایی فسانتاستیک سمبولیسیم، یکی از جریانهایی که هنر نو را تقویت می‌کرد، از بسیاری جهات یادآور نقاشیهای دیواری مقبره فراتعه است.

بالای صفحه، جامی به شکل باز از بدل چینی، اثر ایزل گالده، ۱۸۹۹ - ۱۸۸۵. گل سینه با نقشه‌های زنبور و نیلوفر، اثر ژرژ فوگه، ۱۹۰۱. پایین، ست راست، ورده خانه کارگر، بروکسل، ۱۹۰۰. صفحه زورود، جعبه‌سنگر با نقشه‌های سرگین ششان در چوب و شیفته با فلوریل، گل استودیوهای تیفانی، گورونا، نیویورک، حدود ۱۹۰۰.

منازل عرک، هنرمند مصری که مقلات بسیاری در معماریه و ادبی قاهره امروز منتشر کرده است.